

AOUDA & PASSEPARTOUT
REIS NAAR DE VRIJHEID IN TACHTIG DAGEN

ADWIN DE KLUYVER

Aouda & Passepartout

Reis naar de vrijheid
in tachtig dagen

LEMNISCAAT 8 ROTTERDAM

Tekst © Adwin de Kluyver, 2026

Omslag en vormgeving: Leon ter Molen

Nederlandse rechten Lemniscaat b.v.,

Vijverlaan 48, 3062 HL Rotterdam, 2026

ISBN 978 90 477 1805 5

NUR 284

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

Druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort

Dit boek is gedrukt op milieuvriendelijk, chloorvrij gebleekt en verouderingsbestendig papier.

Meer over de auteur:

www.adwindekluyver.nl



Kijk voor meer informatie, activiteiten

voor thuis en in de klas en meer op www.lemniscaat.nl

VOOR PIEKE, de toekomst is aan jou.
VOOR TEUN, de meest onverschrokken denker die ik ken.

Waarom ik dit boek schreef

Er zijn boeken die je leest en die nooit meer uit je hoofd verdwijnen. Voor mij was dat *Reis om de wereld in tachtig dagen* van Jules Verne. Een verhaal dat zich afspeelt in 1872, vol treinen die precies op tijd vertrekken, stoomschepen die over oceanen ploegen en een gentleman die met een zakhorloge in zijn hand de wereld rondrent. Spannend, grappig, soms zelfs ontroerend. Maar toen ik het boek later opnieuw las, zag ik ook iets anders. Iets wat ik als kind niet had gezien.

Want waar zijn in dat boek de stemmen van de vrouwen? Waar zijn de mensen die niet in Londen wonen, maar in Bombay, Yokohama of op de Amerikaanse prairie? Ze zijn er wel, maar vaak alleen als decor. Als figuranten in een toneelstuk waarin de witte, rijke, Europese reiziger de hoofdrol speelt.

En toen dacht ik: dat kan anders.

Aouda krijgt het woord

Neem Aouda. In het boek van Jules Verne is zij een jonge weduwe uit India. Ze wordt gered van een wrede dood en reist daarna stilletjes met de rijke westerling Phileas Fogg mee. Aan het einde van het boek trouwt ze zelfs met hem. In Vernes verhaal is ze altijd dankbaar, bescheiden en bijna onzichtbaar. Terwijl ze in mijn hoofd juist iemand werd met vuur in haar ogen. Een jonge vrouw die vragen stelt, die plannen maakt, die zich afvraagt: waarom is de wereld zo ingericht dat mannen reizen en beslissen, en vrouwen wachten en gehoorzamen?

Ik wilde haar een stem geven. Een eigen stem, die luid genoeg klinkt om gehoord te worden in de trein en op de oceaanstomers.

En Passepartout dan?

Ook Passepartout veranderde. In Vernes boek is hij vooral een grappige knecht die altijd in de problemen komt. In mijn versie draagt hij herinneringen met zich mee uit Parijs, waar hij vocht tijdens de Commune – een opstand van gewone mensen tegen machthebbers. Hij is nog steeds grappig, soms onhandig, maar hij is nu ook iemand die weet wat het betekent om te verliezen. En om opnieuw te durven hopen.

Het avontuur blijft

Je denkt misschien: wordt dit dan een zwaar en moeilijk boek? Helemaal niet! Het blijft een avonturenverhaal. Er zijn nog steeds bizons die de trein tegenhouden, stormen op zee, achtervolgingen door steegjes, circusartiesten die met hun magie betoveren en een politie-inspecteur die achter onze helden aan zit. Alleen bekijk je het verhaal nu door andere ogen. Niet door de monocle van Phileas Fogg, maar door de ogen van Aouda en Passepartout.

Waarom dit belangrijk is

De negentiende eeuw was een eeuw van razende vooruitgang. Spoorwegen die hele landen veranderden. Telegrammen die vele malen sneller gingen dan de papieren brief. Nieuwe steden, nieuwe fabrieken, nieuwe dromen. Maar het was ook een eeuw van ongelijkheid. Vrouwen die geen opleiding mochten volgen. Arbeiders die wer-

den uitgebuit. Landen die werden gekoloniseerd.

Door Aouda en Passepartout de hoofdrol te geven wil ik laten zien dat er in die tijd meer gebeurde dan het dreunen van stoommachines en het denderen van treinen. Er waren ook harten die sneller klopten. Mensen die zich verzetten. Jongeren die droomden van vrijheid, rechtvaardigheid en een wereld die niet alleen door mannen met zakhorloges werd bestuurd.

Wat hetzelfde bleef

De route is dezelfde als bij Jules Verne: Londen, Suez, Bombay, Calcutta, Hongkong, Yokohama, San Francisco, New York en dan weer terug naar Londen. Ook de tachtig dagen tikken genadeloos voorbij. En Fix, de inspecteur, blijft de helden achtervolgen. Maar waar Verne vooral de klok volgt, volg ik de mensen.

Wat anders werd

Wat anders werd? Bijna alles. Het perspectief. De toon. De vragen die worden gesteld. In plaats van bewondering voor techniek is er ook twijfel: wie profiteert er eigenlijk van die spoorwegen? In plaats van een zwijgende vrouw is er een heldin die vertelt, denkt en handelt. In plaats van een knecht die in zeven sloten tegelijk loopt, is er een vluchteling die zijn verleden meedraagt en daar niet over zwijgt. En ja, ik heb ook een beetje romantiek toegevoegd. Daar was Jules Verne niet zo goed in.

En waarom ik dit deed

Omdat verhalen ertoe doen. Omdat het spannendste verhaal nóg spannender wordt als de stemmen die ooit werden weggedrukt eindelijk meedoen. Omdat kinderen, jongeren en volwassenen recht hebben op boeken waarin helden niet allemaal op elkaar lijken, maar juist verschillen.

Ik schreef dit boek, omdat ik Aouda wilde horen spreken. Omdat ik Passepartout een verleden wilde geven. Omdat ik wilde laten zien dat een reis om de wereld niet alleen gaat over landen ingetekend op een kaart en stoomschepen die zo snel mogelijk van A naar B tuffen, maar ook over mensen die hun vrijheid zoeken.

En misschien, heel misschien, omdat ik geloof dat een boek uit 1873 een nieuw leven kan krijgen. Een leven waarin je leest, lacht, meeleeft – en daarna de wereld anders bekijkt.

Adwin de Kluyver

I – DAG 23

WAARIN AOUDA OP DE BRANDSTAPEL BELANDT
EN PASSEPARTOUT UIT EEN BOOM SPRINGT

Aouda

Ze wist het meteen toen ze wakker werd van de rook.

Het was geen droom geweest. De takken jasmijn lagen nog steeds rondom haar voeten. De pijnlijke polsen door het strak geknoopte touw, het sandelhoutpoeder dat in haar neus kriebelde – het was er allemaal nog.

De lucht was zwaar. Dikker dan lucht zou moeten zijn.

Ergens in de verte klonk gezang in het Sanskriet. Geen melodie om op te dansen, geen lied. Het klonk als tellen. Langzaam en onverbiddelijk, alsof er bij nul iets dramatisch zou gebeuren.

En zij speelde de hoofdrol in dit drama.

Ze was de weduwe van een man die ze nooit had liefgehad. Een oude radja, een Indiase vorst met een harem vol zwijgende vrouwen die hij had verzameld alsof het bloemen in een vaas waren. De enige die ooit de stilte in het paleis doorbroken had, was een lerares geweest – een vrouw met een stemvolume dat wel drie leslokalen kon vullen in vier verschillende talen. Maar Aouda's man, de radja, had die lerares laten wegsturen. Voor zo'n mondige vrouw was geen plek in zijn paleis.

Nu lag Aouda in haar bruidssari van witte zijde op bundels brandhout. De takken prikten in haar rug. Daaronder lag het lichaam van haar dode echtgenoot. Door de bittere thee die ze haar hadden laten drinken, was haar hoofd nog gevuld met mist. Of was het rook?

Was dit het dan?

Toen dacht ze aan haar vader. Aan hoe hij in Bombay het vuur in hun buitenoven altijd bluste met water uit hun eigen put, niet met zand. ‘Omdat we water hebben,’ zei hij. ‘Je moet gebruiken wat je bezit.’

Ze had haar adem nog.

Ze had haar stem.

Ze was nog niet dood.

Passepartout

‘*Mon Dieu*, ze zijn groter dan ik dacht,’ mompelde Passepartout, terwijl hij zich met beide handen aan het zadeld van de olifant vastklampte alsof hij aan een hoge balkonrand hing. ‘En geen trap te bekennen.’

Zijn meester Phileas Fogg zat, zoals het een heer van stand uit Londen betaamt, rechtop in de stoel die aan de zijkant van het zadeld hing, onbewogen als een rotsklif in een orkaan. Ook Ali, de Indiase gids, keek niet op of om, terwijl hij heen en weer werd gegooid door de dravende olifant. Hij tikte tegen de nek van het dier om hem aan te moedigen tot een nog hogere snelheid.

Alleen de Britse generaal – Sir Francis Cromarty – keek enigszins angstig en lachte ongemakkelijk. ‘Ze zeggen dat Indiase olifanten betrouwbaarder zijn dan de meeste Engelse paarden, Passepartout.’

‘En Engelse mensen,’ vulde Passepartout binnensmonds aan. ‘Olifanten stinken alleen wat meer.’

‘Handig als je zo snel mogelijk rond de wereld probeert te reizen,’ riep hij tegen de generaal.

De gids draaide zich half om. ‘Er is daar iets in het bos.’

De olifant hield halt en Passepartout spitte zijn oren.

Stilte. En toen... een melodie. Langzaam en dreigend. Het was geen lied, meer een ritmisch herhaalde vloek. Passepartout huiverde.

Phileas Fogg keek op van zijn zakhorloge. ‘We kunnen wel even stoppen,’ zei hij. ‘We hebben genoeg tijd om de zaak te observeren.’

Passepartout knarste met zijn tanden. ‘Observeren,’ herhaalde hij. ‘Alsof we in een museum staan. Met mensen van vlees en bloed achter glas.’

Aouda

Iemand gooide iets tussen het hout. Er klonk geknetter. In haar ooghoeken zag ze in de rook een oranje schijnsel flakkeren. Ze hoorde hoe vrouwen over haar zongen, in een register dat ze zelf nooit gebruikte.

‘De vrome,’ zongen ze. ‘De gewijde.’

Ze voelde zich tegelijkertijd doodmoe en springlevend. Haar hart bonsde als een bezetene.

‘Waarom gebeurt dit?’ fluisterde ze. Alsof het antwoord in de lucht hing, ergens tussen de rookwolken.

De pandit, de hindoeïstische priester die de ceremonie leidde, was ondertussen druk met zijn gebedsnoeren. De vrouwen waren vergeten wat haar naam was. Ze was niet langer Aouda, ze was de weduwe. Alleen de vlammen leken haar nog te willen leren kennen. Ze kromden zich naar haar toe, gretig. Ze voelde hoe de temperatuur onder haar snel steeg.

Iemand strooide kruiden in de vlammen, de rook kreeg tanden.

Toen klonk er een gil.

Niet de hare.

Passepartout

Ze hadden gekeken. Vanaf de bosrand. Phileas Fogg, de generaal, Ali en hijzelf.

Naar de vrouw, op de brandstapel.

Niet dood.

Ze ademde.

Fogg noemde het ‘een religieus ritueel met onwettige trekken’.

Passepartout voelde zijn maag omkeren. ‘Het is moord,’ zei hij. ‘En wij kijken toe alsof het een theatervoorstelling is.’

‘Wij mengen ons nu eenmaal niet in lokale gebruiken,’ zei de generaal.

‘En wat als dat gebruik iemand levend verbranden is?’

Fogg haalde zijn schouders op. ‘Dit is nou eenmaal India.’

‘Is dat een excuus?’ vroeg Passepartout. Zijn hart bonste tegen zijn ribbenkast alsof het eruit wilde springen om zelf iets te gaan doen. Hij keek naar de olifant. ‘Luistert hij goed naar jou?’ vroeg hij aan Ali.

‘Als ik hem roep.’

‘Als je mij ziet springen, roep hem dan.’

De generaal greep hem bij de arm. ‘Dit is waanzin. Je brengt ons allemaal in gevaar.’

‘Misschien,’ zei Passepartout. ‘Maar ik ben liever gek dan dat ik mezelf nooit meer in de spiegel aan kan kijken.’

Aouda

Eerst dacht ze dat ze hallucineerde. Plotseling landde er een gedaante naast haar. De koorden om haar enkels en polsen werden doorgesneden. Ze voelde een hand op

haar arm. Geen priesterhand. Daarvoor was de hand te sterk, de greep op haar arm te stevig.

Maar niet te hard. Dit was geen macht. Dit was hulp.

‘*Doucement*, niet bewegen,’ fluisterde een stem in haar oor.

De stem was vreemd – zangerig, met krullen in de klanken. Haar hoofd begreep het niet, maar haar lichaam wel.

Ze hield zich stil en slap.

En ze werd gedragen.

Passepartout

Hij was vanuit een boom op de brandstapel gesprongen. Met een mes sneed hij haar touwen door. Met een zwaai gooide hij haar over zijn schouder. Ze was zwaarder dan hij dacht. Niet door haar lichaamsgewicht, maar door wat ze droeg: rinkelende armbanden, de vele andere sieraden, de bloemversiering die al geschroeid was, de rijk gedecoreerde bruidsjurk en de zware mantel van doodsangst. Verstijfd had ze op het hout gelegen. ‘Ontspan je, alles komt goed,’ zei hij. Hij had vaker mensen gered. Maar niet zo.

Hij rende. Sprong. Viel. Kroop.

De menigte gilte en schreeuwde. Eerst van angst. Was de dode radja soms opgestaan en had hij zijn vrouw uit de vlammen gered? In de rook zagen ze twee schimmen. Toen ze de priesters hoorden tieren, wisten ze dat het geen wonder was. Iemand gooide een steen naar de twee vluchters.

De olifant trompetterde alsof hij zelf verontwaardigd was.

Fogg, de generaal en Ali zaten al in het zadel. Zijn meester riep: ‘Kom dan toch! We hebben haast!’

Passepartout wierp het lichaam van de jonge vrouw in de lucht alsof het een levenloze pop was. Handen ving haar op en trokken haar op het dier. Passepartout sprong erachteraan, terwijl de olifant meteen vaart maakte.

De geredde vrouw kreunde.

Aouda

De lucht rook naar leer en zweet. Ze ademde en wist dat ze leefde. Echt leefde. Iemand hield haar vast – niet hard, niet zacht – maar wel met zorg, zodat ze niet uit het zadel zou vallen.

En ze hoorde een woord dat ze wel kende, maar nu pas echt begreep.

Vrijheid.

Ze proefde het.

Vrijheid.

Passepartout

Ze reden uren in complete stilte. Niemand sprak.

De generaal keek achterom alsof hij zijn geweten zocht. De gids neuriede een lied over mango's en moessonregens. Phileas Fogg keek naar zijn zakhorloge alsof hij met het ding wilde onderhandelen.

Passepartout hield Aouda vast als een pasgeboren kalfje dat nog niet op eigen benen kon staan.

Toen de maan boven de bomen verscheen, zei ze voor het eerst iets. ‘Ik heet Aouda,’ fluisterde ze in het Engels.

Hij knikte. ‘Jean.’

‘Jean?’

‘Maar mijn vrienden noemen mij Passepartout.’

Ze glimlachte even. Haar mond trilde nog van de angst. Hij trilde nog van de spanning.

Aouda

De mannen bogen zich bezorgd naar haar toe. Ze stelden zich een voor een voor: Fogg, Cromarty, Ali.

Eén naam bleef hangen: Passepartout. De jongeman met het snorretje, de snelle handen en het zangerige accent dat klonk als het gesis van regen op een heet zinken dak.

Waarom had hij haar gered? Niet de man met het horloge, de generaal of de Indiase gids, maar de Franse bediende.

Een onwaarschijnlijke redder.

Ze keek naar hem. Hij keek terug alsof hij zelf ook nog niet helemaal beseftte wat hij had gedaan.

‘Ben ik veilig?’ vroeg ze.

Niemand sprak.

Toen zei Phileas Fogg: ‘Voor nu wel.’

Passepartout

De stilte begon te knagen. Aouda zat bij het vuur, gewikkeld in een deken. Haar ogen flonkerden in de vlammen als houtskool die nog nasmeult. Fogg sliep. De generaal ook. Ali snurkte. Alleen zij waren wakker.

‘Ik weet dat het vreemd moet zijn,’ begon Passepartout. ‘Eerst een brandstapel, toen een Fransman die uit een boom viel.’

Ze glimlachte. ‘Ik had je niet verwacht.’

‘Dat snap ik.’

‘Ik verwachtte de dood. Geen circusartiest met een mes.’

‘Circusartiest?’

‘Het was een keurige afsprong. Alsof je uit een trapeze op de brandstapel landde.’

‘Ik heb wat ervaring,’ zei hij. ‘Maar eigenlijk had die pandit mijn vangnet moeten zijn.’

Ze lachte. Het klonk alsof er iets brak. En iets open-ging.

Hij dacht: dat geluid moet ik onthouden.

Aouda

Die nacht vertelde ze hem over haar jeugd. Niet alles. Flarden. Haar vader, een Parsi-handelaar die Engels sprak als een dichter. Hoe ze thuis in Bombay drie talen had geleerd. Wat ze uit boeken had opgestoken. Over haar gedwongen huwelijk. Met een totale vreemde. En de stiltes. De harem was een huis vol schuifelende schaduwen van ongelukkige vrouwen.

‘Waarom bleef je dan?’ vroeg hij.

‘Ik was zijn bezit. In hun ogen en de mijne. Er bestond geen vraag van blijven of gaan.’

‘Tot vandaag.’

Ze knikte. ‘Tot jij.’

Passepartout

De volgende ochtend vond hij ze. Sporen in het zand. Niet van dieren, maar van mensen. Drie paar voetafdrukken, misschien vier. Ze kwamen uit het zuiden. Hij liep terug naar het kamp.

‘Ze volgen ons,’ zei hij tegen Ali.

Ali knikte. ‘Eergevoel roest niet, monsieur. Zelfs niet in de regen.’

Fogg luisterde alleen maar.

Aouda zat er roerloos bij, haar rug recht, haar blik in de verte. Alsof ze zich al voorbereidde op wat kwam.

Aouda

‘Ik moet verdwijnen,’ zei ze. ‘Niet een beetje. Helemaal.’

De generaal fronste zijn borstelige wenkbrauwen. ‘We brengen u in veiligheid, mevrouw Ouada. Britse legerposten, ambassades –’

‘Jullie veiligheid klinkt als een gevangenis. En als ze me toch te pakken krijgen, brengen ze me terug en sluiten me op. Met een tante die elk uur bij me is en alle dagen bittere thee zonder suiker.’

Fogg keek haar lang aan. ‘U blijft bij ons. In ieder geval tot Calcutta. Daarna beslist u of u verder met ons meereist.’

Passepartout

Hij vroeg zich af waarom Fogg zo meewerkte. Plichtsgevoel? Of iets anders?

Hij keek naar Aouda. Zij keek naar het vuur. Hij voelde het weer. Dat vreemde gevoel. Geen angst. Geen trots. Bewondering.

Die nacht sliep hij slecht. Niet door de muggen. Niet door Fogg's gesnurk. Door één woord.

Jij.

Wat bedoelde ze? En waarom voelde het alsof er iets was veranderd?

Aouda

Ze droomde van het paleis. Van de geur van rozenwater en van de knellende stilte. Van fluisterende vrouwen die langs muren gleden. Daarna de strakke koorden om haar enkels. De geur van rook en berusting. En toen... een stem.

‘Kom.’

Ze schrok wakker. Het was geen droom. Er stond iemand bij het vuur.

Niet Passepartout. Niet Fogg. Niet Ali. Niet de generaal.

Een man met een bruin gewaad.

En een zwaard.

Haar hart bonkte in haar keel.

‘Kom, Aouda.’

Hij kende haar naam.

II – VIERENTWINTIG DAGEN EERDER

WAARIN PASSEPARTOUT EEN NIEUWE BETREKKING VINDT EN BESLUIT EEN GEWOON LEVEN TE LEIDEN

Hij had drie keer zijn das opnieuw gestrikt. Hij had zijn schoenen gepoetst tot hij zijn silhouet in het glimmende leer zag weerspiegelen, zijn beste vest van onverslijtbare Franse stof aangetrokken, zijn knopen opgewreven, zijn baard geschoren, zijn haar met water achterovergekamd. En toch stond hij daar – voor Savile Row nummer 7 in Londen – als een jongen die op audiëntie moest bij een koning.

‘Passepartout,’ mompelde hij tegen zichzelf. ‘Dat ben ik. Jean Passepartout. Nooit meer Jean-Marie Ravailac, de naam die mijn vader en moeder me negentien jaar geleden gaven, niet meer Jean met de grote mond uit Parijs. Gewoon een nette bediende op een net adres.’

Een nieuwe start, dat had hij zichzelf beloofd. Niet meer op de vlucht, geen valse papieren, geen spreekkoren op de Place de la Bastille, geen slogans, geen barricades. Geen kameraden of pamfletten of noodklokken of sirenes. Alleen rust.

Hij streek zijn jas nog maar eens glad, al had hij dat al vier keer gedaan sinds hij op de stoep stond. Alles om zijn handen iets te doen te geven, zodat ze zouden ophouden met trillen. Vandaag begon een ander leven.

En hij trok aan de ketting.

De bel klonk niet zoals hij had verwacht. Geen geklingel, maar een toon als van een carillon: meerstemmig en harmonieus.

De deur ging geruisloos open, als door een onzichtbare kracht geleid. Een kale man met een zilveren bril knikte zwijgend en wees naar binnen.

In de hal rook het naar schoenpoets, groene zeep en iets wat aangenaam zacht geurde en dat moeilijk te plaatsen was. Orde. Dat was het. Het rook er naar orde.

Het huis op Savile Row had iets onaantastbaars. Deuren die niet piepten, vloeren die niet kraakten en ramen waarvan het uitzicht bedekt was met vitrages.

‘U komt voor de vacature?’ vroeg de kale man nu, zonder hem aan te kijken.

‘Ja. Jean Passepartout.’

‘Volgt u mij.’

De bediende bracht Passepartout naar een salon waar een grote pendule stond die klonk als het raderwerk van een klok in een kathedraal.

En daar zat hij: Phileas Fogg.

Hij was minder indrukwekkend dan Passepartout had verwacht. Geen brede schouders, geen driftige snor met een eigen persoonlijkheid, geen blik waar de vonken vanaf sprongen. Eerder een standbeeld van iemand die ooit een emotie had gehad, maar die dat gevoel in een archiefvade had opgeborgen. Zijn stem klonk alsof hij alles zorgvuldig afwoog, zelfs de stiltes leken steeds even lang te duren.

‘Jean Passepartout?’ vroeg hij, zonder op te kijken van zijn krant.

‘Tot uw dienst, monsieur.’

‘U bent Frans?’

‘Ja, monsieur. Geboren in Parijs.’

Fogg knikte opnieuw. ‘Vertel me waarom ik u zou moeten aannemen.’

Passepartout haalde diep adem. ‘Ik ben sterk, discreet, schoon op mezelf en ik rook niet in bed.’

‘En die naam van u?’

‘Passepartout,’ herhaalde hij. ‘Het betekent zoiets als... allesopener. Een soort sleutel.’

‘Een sleutel?’

‘Het is een bijnaam, monsieur. Vroeger noemden ze me zo in het circus. Ik kon overal in, onderdoor, overheen. Ik paste overal.’

‘Dat lijkt me nuttig.’

‘Niet altijd,’ zei Passepartout zacht. En hij dacht aan hoe je jezelf kon verliezen als je je altijd maar aan moest passen aan de vorm die anderen van je verwachtten.

Fogg keek op. Misschien had hij het gehoord, misschien ook niet.

‘En u was acrobaat van professie?’

‘Onder andere,’ zei Passepartout. Hij somde op: ‘Ik werd op mijn twaalfde voor korte tijd timmermansleerling in Belleville. Toen assistent van mijn vader, een klokkenmaker. Mijn handen kunnen heel precies werk aan. Op mijn zeventiende heb ik nog even in een drukkerij gewerkt. Daarna als vuurspuwer op een jaarmarkt in Lyon, vervolgens werd ik circusartiest. Daarna werkte ik als lakei bij een generaal die last had van zijn lever, tot diens dood.’

Fogg knikte.

‘Daarna als bediende van een pianist. Tot die vergat te betalen.’

‘En toen?’

‘Toen... ben ik wat gaan zwerven.’

‘Zwerven?’

Eén wenkbrauw van Fogg ging drie millimeter omhoog.

‘Meer een zoektocht eigenlijk,’ zei Passepartout snel. ‘Naar stabiliteit, regelmaat en rust.’

Fogg keek naar zijn zakhorloge. ‘Dat zoek ik ook.’

‘Waarom vertrekt uw huidige bediende, monsieur?’ vroeg Passepartout beleefd, misschien wat te nieuwsgierig. Hij dacht aan de keurige man die net de deur voor hem had opengedaan.

Fogg keek precies vijf seconden later weer op van zijn horloge. ‘Ik heb hem ontslagen.’

‘Mag ik vragen waarom?’

Fogg sloeg heel nauwkeurig een krantenpagina om. ‘Zijn gevoel voor temperatuur week af van het mijne.’

Passepartout fronste.

Fogg stond op. ‘Hij bracht me mijn scheerwater op vierentachtig graden Fahrenheit.’

‘En dat moest zijn...?’

‘Zesentachtig.’

‘Ah.’

‘Ik gaf hem een tweede kans,’ zei Fogg. ‘Toen bracht hij het op zevenentachtig.’ Hij zweeg even. ‘Dat deed hij opzettelijk.’

Passepartout voelde iets van mededogen met de bediende. Misschien droomde hij van werken in een warmer klimaat.

‘Tot slot: u draagt toch schoenen met leren zolen, geen rubber. Juist?’

Passepartout knikte.

‘Dan bent u aangenomen.’

‘Pardon?’

Fogg vouwde zijn krant zorgvuldig dicht. ‘Ik heb geen tijd voor proefperiodes. Ik wil meteen resultaten zien. Mijn schema kent geen afwijkingen. Ontbijt om half-negen precies. Om halftwaalf naar de herenclub. Diner aldaar om halfacht. Negen uur weer thuis. Bad om tien uur. Slapen om middernacht. Geen koffie. Geen thee. Alleen water, melk en port.’

Passepartout knikte. Hij durfde niet te zeggen dat hij zelf het liefst koffie dronk, zwart en sterk om wakker te blijven tijdens lange nachten vol opstand en rumoer.

Fogg keek hem nu direct aan en stond op uit zijn fauteuil. ‘Hoe laat is het?’

Passepartout haalde zijn eigen, gebutste zakhorloge tevoorschijn. ‘Elf uur tweeëntwintig, monsieur.’

‘U loopt vier minuten achter.’

‘Dat kan niet...’

‘Mijn klok loopt exact gelijk met het Koninklijk Observatorium in Greenwich,’ zei Fogg. ‘Het is goed dat ik het weet, dan kunnen u en ik rekening houden met het tijdsverschil tussen ons.’

Om elf uur negenentwintig vertrok zijn nieuwe meester vervolgens naar de Reform Club, een deftige herensociëteit een paar huizen verderop. De deur sloeg twee keer dicht: eerst Fogg, toen de ontslagen bediende.

Passepartout bleef alleen achter in het huis aan Savile Row.

Hij besloot op verkenning te gaan in het huis. Voorzichtig, om de orde niet te verstoren, sloop hij over de trap.

Elke trede kraakte op dezelfde manier. Iedere bocht leek dezelfde hoek te maken. Alles was gelijk. Alles was... veilig.

In de bibliotheek trof Passepartout een rij prenten aan. Geen familieleden, maar portretten van beroemde uitvinders van nieuwe uurwerktechnieken: Gerbert van Aurillac, uitvinder van de mechanische klok, Christiaan Huygens, uitvinder van het slingeruurwerk, Alexander Bain, uitvinder van de elektrische klok en... een schildrij van de Big Ben.

Van kelder tot zolder was het huis een eerbetoon aan discipline. De klerhangers in de garderobe waren genummerd. In de kousenlade waren alle paren geregistreerd. De onderhemden geëtiketteerd per seizoen. Hij opende de kast met linnengoed. Alles was gemerkt: maandag, dinsdag, woensdag tot en met zaterdag. Zondag ontbrak.

Fogg verschoonde zich niet op zondag. Wat een rare afwijking.

Op de binnenkant van een van de deuren hing een vel waarop in dun potlood een schema voor het poetsen van knopen stond ingevuld. De knopen van de jassen om precies te zijn. Elke knoop had elke week een vaste dag voor een poetsbeurt. Maandag de bovenste, dinsdag de tweede van boven...

‘Mon Dieu,’ fluisterde Passepartout. ‘Dit is geen huis. Dit is een uurwerk.’

Hij voelde hoe zijn schouders ontspanden. Hij was hier veilig. In dit huis zou niets onverwachts gebeuren. Hier hoefde hij alleen de knopen te poetsen en de dagen van de week bij te houden.

Dat kon hij.

In zijn hoofd dwarrelden beelden van waar hij vandaan kwam. Een Parijse straat vol vlaggen. Een café waar hij op een tafel had gestaan. Een vrouw die in zijn oor fluisterde: ‘Ze luisteren.’ Een vuurzee bij Hôtel de Ville. Mannen die woedend woorden uitspuwden als *liberté, égalité, fraternité* en ‘de Commune of de dood’ scandeerden.

En hij – met zijn jas gescheurd en zijn oog dik en dicht van de klappen – was weggerend toen het bloed door de straten liep.

Dat was anderhalf jaar geleden.

Sindsdien had hij vele meesters gediend. Niet allemaal even betrouwbaar. Hij was bediende geweest van een militair die te veel dronk, van een pianist die niet kon tellen, van een toneelschrijver die zijn manuscripten opat en van een weduwe met negen katten. Deze nieuwe heer leek... anders. Hij was een soort metronoom in menselijke vorm.

Misschien was dat goed.

Misschien.

Fogg toonde hem die avond zijn kamer.

‘U zult een uur voor mij opstaan,’ zei hij. ‘En om vijf minuten over twaalf ’s nachts mag u weer slapen.’

Passepartout knikte. ‘Mag ik vragen... hoe laat heeft u het nu?’

Fogg keek naar zijn zakhorloge. ‘Drie minuten over elf. U heeft nog een uur en twee minuten voordat u naar bed mag.’

‘Merci, monsieur.’

Fogg liep weg. Zijn voetstappen klonken als een pendule: tik, tak, tik, tak.

Passepartout bleef achter in een ruimte die meer op een museum leek dan op een slaapkamer. Alles was wit, zwart of donkerblauw. Alle meubels stonden symmetrisch opgesteld. De lakens waren kreukloos gestreken. Het uurwerk boven zijn bed tikte in exact hetzelfde ritme als de voetstappen van Fogg.

Aan de muur hing een dagindeling.

07:00 OPSTAAN BEDIENDE

07:57 KAMERGONG

08:00 OPSTAAN HEER

08:23 ONTBIJT KLAARZETTEN

08:37 SCHOENEN POETSEN

11:15 JAS GEREEDLEGGEN

11:29 VERTREK HEER NAAR DE CLUB

Passepartout bestudeerde het alsof het een heilig document was. ‘Uitstekend, uitstekend,’ fluisterde hij. ‘Eindelijk geen verrassingen meer.’

Hij was net ingeslapen toen hij wakker schrok van zijn eigen adem. ‘Niet dromen, Jean,’ fluisterde hij. Maar dat lukte de verdere nacht niet.

Hij droomde van een plein vol rook, van een rode vlag, van de geur van kruid en zweet. Van de roep: ‘De socialistische republiek, nu of nooit!’

En van rennen.

Heel hard rennen.

Hij werd wakker met een kreet.

En meteen daarna stilte.

Een tikkende stilte.

Het huis sliep niet. Het ademde in maten van zestig slagen per minuut. Hij dacht aan zijn vader. Een kleine man met grote handen. Klokkenmaker in Belleville. Geen klok in hun huis liep ooit gelijk, allemaal tikten ze hun eigen ritme. ‘Tijd is een voorstel,’ zei zijn vader. ‘Niet een bevel.’

Jean had dat vroeger altijd grappig gevonden. Phileas Fogg zou ervan gruwen.

Hij stond op, dronk water, liep terug naar bed en zei tegen zichzelf: ‘Morgen wordt gewoon. Vanaf nu ben ik gewoon.’

De volgende ochtend werd hij wakker van het tikken van een klok. Geen lawaai, geen roep, geen marsmuziek. Alleen het zachte *tik tik* van regelmaat.

Hij stond op, wreef in zijn ogen en keek naar zijn eigen spiegelbeeld. ‘Vanaf nu,’ zei hij tegen zichzelf, ‘ben ik een nuttig instrument. Geen sloophamer.’

Hij strikte zijn das, poetste zijn schoenen nog een keer en ging naar beneden.

De eieren stonden al klaar in het keukenkastje. Niets was aan het toeval overgelaten. Hij vouwde een theedoek precies in drieën en begon aan zijn ronde. Kamergong: check. Jas: geperst. Schoenen: op één lijn met de tapijtrand.

Hij voelde zich bijna tevreden.

Bijna.

Om exact halfnegen betrad Fogg de ontbijtkamer en nam plaats in de leunstoel. Passepartout reikte hem de krant aan. *The Morning Post*. Zijn meester opende het blad met een precisie alsof hij aan een chirurgische operatie begon.

Er werd geen woord gesproken.

Pas na acht bladzijden zei Fogg: 'Passepartout. U schijnt mijn schema aan te kunnen.'

'Met plezier, monsieur.'

Fogg sloot de krant. 'U begrijpt dat ik, op enkele uitzonderingen na, mijn leven leid als een nauwkeurig afgesteld uurwerk. Als mijn bezoek aan de club, mijn slaap en mijn ontbijt iedere dag op dezelfde tijd kunnen plaatsvinden, dan ben ik tevreden over onze samenwerking.'

'Uiteraard.'

Fogg stond op, klopte zijn vest glad en zei: 'Vandaag is dinsdag.'

'Jawel, monsieur.'

'Een rustige dag, normaal gesproken.' Hij keek naar zijn horloge. 'Tot straks.'

En weg was hij. Passepartout keek hem na. Het huis was stil. Voor het eerst wist hij zeker dat dit het begin van iets goeds was. Niet van een opstand, niet van een revolutie, maar van rust.

Hij werkte een aantal taken van de lijst af, zette toen een kopje op het aanrecht en schonk zichzelf zwarte koffie in. En juist toen hij een slok wilde nemen, hoorde hij een geluid in het trappenhuis.

Een zware voetstap?

Een stem?

Of was het de klok?